

**UNIVERSITATEA DIN ORADEA
FACULTATEA DE LITERE**

**REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
CU TITLUL
MIT ȘI FANTASTIC
ÎN OPERA LUI
ȘTEFAN BĂNULESCU**

**Conducător științific,
Prof. univ. dr. Ion Simuț**

**Doctorand,
Ioana Revnic**

**ORADEA
2008**

Planul lucrării

CAPITOLUL I: Coordonatele operei lui Ștefan Bănuțescu

1.1. Ștefan Bănuțescu și generația `60

1.2. Profil biografic

1.3. Debutul lui Ștefan Bănuțescu

1.3.1 Perioada debutului publicistic

1.3.2 Exerciții de supraviețuire

1.3.3. Debutul editorial

1.4. Artistul și Epoca

1.5. De la nuvelă la roman

1.6. Coordonatele operei lui Ștefan Bănuțescu

CAPITOLUL al II – lea: Modalități ale fantasticului în proza lui Ștefan Bănuțescu

2.1. Delimitări teoretice

2.2. Câteva direcții în evoluția fantasticului literar românesc

2.3. Un fantastic greu de prins în tipare

2.4. Iarna bărbaților - Pluralitatea modalităților fantasticului

2.5. Modalități ale fantasticului în roman

2.6. În spiritul prozelor fantastice

2.7. Ficțiuni și memorialistică

CAPITOLUL al III – lea: Deschiderile mitice ale operei bănuțesciene

3.1. Preliminarii

3.2. Începutul și sfârșitul „regatului imaginar”

3.2.1. *Geneza „regatului imaginar”*

3.2.2. *Spațiul mitic bănulescian*

3.2.3. *Sfârșitul unei lumi*

3.3. *Locuitorii regatului imaginar*

3.3.1. *Antropogeneza*

3.3.2. *Locuitorii divinității*

3.3.3. *Eroii mitici*

3.4. *Obiceiuri, rituri și practici magice în scrierile bănulesciane*

3.4.1. *Nașterea ritualică a unor destine*

3.4.2. *Comuniuni simbolice – inițierea erotică*

3.4.3. *Alte rituri inițiatice*

3.4.4. *Rituri funerare*

3.5. *Un mit al dropiei?*

CAPITOLUL al IV – lea: Ștefan Bănulescu între V. Voiculescu și Mircea Eliade

4.1. *V. Voiculescu și Ștefan Bănulescu*

4.1.1. *Similarități evidente*

4.1.2. *Câteva omologii surprinzătoare*

4.2. *Mircea Eliade și Ștefan Bănulescu*

4.2.1. *O prietenie literară*

4.2.2. *Nuvelele lui Mircea Eliade și scrierile fantastice bănulesciane*

Concluzii

Addenda

I. Bibliografie generală

II. Bibliografie critică selectivă

Argument

Autor al unei opere relativ restrânse, Ștefan Bănuțescu este o prezență discretă în conștiința posterității sale critice. Până acum, publicarea în 2005 a *Operele* bănuțesciene (Ștefan Bănuțescu, *Opere*, vol. I – II, Ediție îngrijită de Oana Soare, Prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Editura Univers Enciclopedic, București) a însemnat cel mai ambițios proiect editorial consacrat scrierilor prozatorului șaizecist. Inițiativa a fost precedată de apariția a doar două monografii dedicate creației acestuia: prima – *Ștefan Bănuțescu, monografie (antologie comentată și receptare critică)* – realizată de Monica Spiridon și publicată la editura Aula în anul 2000 și o alta – *Ștefan Bănuțescu sau ipotezele scrisului*, editura DuStyle, 2002 – aparținându-i Georgetei Horodincă. În rest, o analiză a referințelor critice inventariate de Oana Soare la sfârșitul celui de-al doilea volum de *Opere* dovedește faptul că celelalte contribuții exegetice de după moartea scriitorului sunt sporadice și nu depășesc – în marea lor majoritate – dimensiunile unor recenzii publicate în periodice. Referirile la elementele mitice și fantastice din scrierile bănuțesciene au o pondere considerabilă în majoritatea studiilor consacrate operei, dar o sistematizare a acestora nu s-a realizat până acum.

Interesul pentru temă a rezultat tocmai din dorința de a oferi o imagine de ansamblu asupra acestor aspecte și de a schița câteva răspunsuri la câteva întrebări:

- Există o legătură între textele non-ficționale bănuțesciene (datând din anii de început ai carierei scriitorului) și nuvelele, eseurile, romanul, fragmentele de roman sau unele texte memorialistice aparținându-i acestuia?
- Caracterul fantastic al operei lui Ștefan Bănuțescu reprezintă o valoare intrinsecă sau o „valoare adăugată”?
- Există sau nu o continuitate (la nivelul întregii opere bănuțesciene) în folosirea mijloacelor care generează fantasticul sau impresia de fantastic?
- Care sunt miturile autohtone sau universale valorificate de autor în scrierile sale ficționale?

- Prin ce alte mijloace se realizează atmosfera mitică din unele texte bănulescien?
- Care sunt omologiile (tematice, din planul structurilor narative, al simbolurilor ori din punctul de vedere al tipologiilor de personaje) ce se pot stabili între proza scurtă a lui Ștefan Bănulescu și alte scrieri similare, aparținându-le lui V. Voiculescu și Mircea Eliade?

Din perspectiva cercetătorului, studiul operei unui scriitor contemporan oferă avantajul operării asupra unei literaturi neafectate de sentințe definitive, fapt ce justifică **actualitatea temei** abordate.

Titlul lucrării prefigurează **ipoteza investigației**. S-a pornit de la premisa că fantasticul și miticul sunt definatorii pentru universul artistic al autorului, iar cercetarea a urmărit în ce măsură această supoziție se confirmă sau se infirmă.

Demonstrația critică s-a bazat pe valorificarea sugestiilor teoretice oferite de studiile despre fantasticul literar, pe de o parte, și de cele incluse în volume de etnografie, etnologie, antropologie, mitologie sau folclor literar, pe de altă parte.

Perspectiva de cercetare – trădând afilierea noastră la un anumit tip de exegeză a operei bănulescien – s-a axat pe aplicarea conceptelor și a structurilor folosite de teoreticienii consacrați ai literaturii fantastice, de antropologi și de etnologi. S-a urmărit stabilirea unor conexiuni între scrierile autorului și imaginarul folcloric autohton (încercându-se – pe cât a fost posibil – evitarea unor accente tendențioase), între proza scurtă bănulesciană și textele similare aparținându-le altor autori (încercându-se – pe cât a fost posibil – depășirea unor locuri comune).

Din punctul de vedere al **structurii** sale, lucrarea este concepută pe patru capitole, cărora li se adaugă **Argumentul și Concluziile**.

Concluziile sunt întregite de o **Addenda** conținând, pe lângă alte câteva considerații finale, o recompunere a concepției lui Ștefan Bănulescu despre creația literară (demers pe care l-am considerat obligatoriu într-o abordare sistematică a operei scriitorului), pornind de la interviurile și de la răspunsurile acestuia la câteva anchete literare. Am avut în vedere patru interviuri (acordate, pe rând, lui Adrian Păunescu, în 1970; lui Titus Crișciu – publicat în 1983; criticului maghiar Farkas Jenő, profesor la Universitatea din Budapesta, în 1990, dar scos la iveală opt ani mai târziu; lui Grigore

Ilisei în 1997, apărut abia după moartea lui Ștefan Bănuțescu) și răspunsurile la două anchete literare (prima inițiată de Mihai Tatulici, în revista „Amfiteatru”, an. XII, nr. 6, 4 iunie 1977; a doua realizată de revista „Secolul 20” și inclusă în nr. 9/ 1977 al publicației).

Nesistematizate într-un program de creație unitar, opiniile lui Ștefan Bănuțescu despre rostul scriitorului și al scrisului răspund eternelor întrebări despre ce este sau ce ar trebui să fie o operă literară, despre aspirațiile și menirea omului de condei.

Primul capitol al tezei urmărește evoluția lui Ștefan Bănuțescu din anii debutului publicistic până în cea ai consacării ca prozator, punctând elementele de legătură între palierele operei acestuia (publicistică, nuvele, poeme, eseu, roman, scrieri memorialistice). Capitolele al doilea și al treilea sunt construite similar, debutând cu o parte teoretică și continuând cu una aplicativă. Capitolul al patrulea conține două secțiuni în care se urmăresc legăturile între prozele scurte bănuțesciene, voiculesciene și eliadești. În privința termenilor „mit” și „fantastic” din titlu, menționăm că nu am întreprins un demers exhaustiv în delimitarea sferei semantice a fiecăruia în parte.

Sintagma „opera lui Ștefan Bănuțescu” se referă la următoarele scrieri ale autorului: nuvelele din *Iarna bărbaților* și o creație similară – *Condrat* – publicată recent în „Viața Românească”; poemele din *Cântece de câmpie*; eseurile reunite sub titlul *Scrisori din provincia de Sud-Est sau o bătălie cu povestiri*; romanul *Cartea de la Metopolis*, fragmentele ce compun *Cartea Dicomesei* și bucățile din proiectatul roman *Marile cariere*. Nu am avut în vedere textele memorialistice din postumele *Elegii la sfârșit de secol*, ci doar cinci fragmente memorialistice (*Locuri misterioase*, *Șlepul*, *Troienii sau troienile*, *Moara lui Fuierea*, *Tabăra*) publicate sub titlul *Din „Memoriile unui om tânăr”* în 1988, în paginile „Vieții Românești” și reproduse în volumul al doilea al *Operele*, completate de un alt text înrudit cu acestea sub aspect tematic și stilistic, existent într-un număr din 1967 al revistei „Cutezătorii”.

Dificultăți pe parcursul cercetării s-au ivit în încercarea de a sistematiza un material teoretic generos referitor la noțiunile cuprinse în titlu („mit” și „fantastic”). Dificilă a fost și adoptarea unei grile în stabilirea caracterului fantastic al operei bănuțesciene sau în identificarea deschiderilor mitice ale acesteia. **Resursele bibliografice** consultate (articole și studii critice, studii antropologice, etnografice și etnologice, dicționare, articole tangente la temă etc.) au contribuit – într-o mare măsură –

la depășirea acestor dificultăți inerente, asigurând suportul științific minimal al unei lucrări care urmărește să ofere un punct de vedere unitar asupra temei. În însuși acest demers rezidă **caracterul inovator al cercetării**.

Cercetarea noastră deschide noi perspective în identificarea tipologiei bănulescienilor în scrierile prozatorilor actuali, acest element constituind unul dintre aspectele care certifică **valoarea aplicativă** a lucrării. Totodată, lucrarea ar putea reprezenta o contribuție consistentă într-un studiu mai amplu consacrat literaturii fantastice românești, din anii '60 – '70.

Termenii – cheie ai cercetării: fantastic, ezitare, ambiguitate, straniu, fabulos, suprapunerea perspectivelor narative, alternanța real/ireal, mit, spațiu mitic, geografie mitică, antropogonie, erou mitic, ritual, inițiere etc.

Considerații asupra capitolelor lucrării

Identificarea elementelor mitice și fantastice în scrierile lui Ștefan Bănuțescu are ca preambul o prezentare (micro)monografică a operei autorului, demers cuprins în **capitolul întâi** al tezei.

După o situare a scriitorului în contextul generației șaizeci și după schițarea unui profil biografic al lui Ștefan Bănuțescu, a fost urmărită evoluția literară a acestuia de la debut, până la consacrarea ca prozator.

Afirmarea scriitorului parcurge trei perioade politice distincte (etapa realismului socialist, perioada de relativă liberalizare de după 1964, etapa naționalismului comunist), iar – la începuturi – textele bănuțesciene urmează direcția impusă de politica literară a vremii. Ne referim la acele scrieri datând din anii debutului publicistic (în 1952 cu eseul despre Gogol – *Din Petersburg*) și editorial – în 1960. În acest răstimp, Ștefan Bănuțescu desfășoară o intensă activitate publicistică scriind îndeosebi reportaje ori note de lectură, dar și schițe, povestiri sau poezii.

O mare parte a **reportajelor** vădesc fascinația scriitorului pentru lumea transilvăneană. Din cele șapte texte încadrate în această categorie (*Popasuri în satele scriitorilor ardeleni* – „Gazeta literară”, an II, nr. 47, 24 noiembrie 1955; *Popasuri în satul lui „Ion”*, în „Gazeta literară”, an II, nr. 48, 1 decembrie 1955, articol continuat în nr. 1, din 5 ianuarie 1956; *Începutul și sfârșitul lui Ion*, „Gazeta literară”, an III, nr. 2, 12 ianuarie 1956; *Ion din legenda populară*, „Gazeta literară”, an III, nr. 9, decembrie 1955; *Casa din Prislop*, „Gazeta literară”, an IV, nr. 24, 13 ianuarie 1957, *Casa memorială „Ion Pop-Reteganul”*, „Gazeta literară”, an II, nr. 23, 9 iunie 1955) cinci îi sunt dedicate lui Liviu Rebreanu. Acestea li se vor adăuga, între 1963-1968, alte trei scrieri similare (*La casele memoriale* în „Luceafărul”, an. IV, nr. 13, 22 iunie, 1963, grupaj în cadrul căruia apare subcapitolul *Romanul Ion concurând starea civilă*; articolul intitulat *Liviu Rebreanu* – în revista „Ramuri”, an IV, nr. 12, 15 decembrie 1967; *În satul lui Rebreanu*, publicat în „Colocvii”, an. III, nr. 1, ianuarie 1968.

Notele de lectură însumează articolele despre Anton Pann (*Note despre Anton Pann și proverb*, „Gazeta literară”, an I, nr. 34, 4 noiembrie 1954; *Eroii lui Anton Pann*,

„Contemporanul”, nr. 46, 12 noiembrie 1954; *O seară de muzică închinată lui Anton Pann*, „Gazeta literară”, an II, nr. 7, 17 februarie 1955), despre Nicolae Filimon (*Din publicistica lui Nicolae Filimon*, „Gazeta literară”, an II, nr. 13, 31 martie 1955) sau despre Ion Pop-Reteganul (*Ion Pop-Reteganul – Povești ardelenesti*, „Gazeta literară”, an III, nr. 16, 1 martie 1957). Reputatului G. Dem. Teodorescu și antologiei sale de *Poezii populare*, editată în 1957 îi este consacrat un călduros elogiu (*G. Dem. Teodorescu – Poezii populare*, în „Gazeta literară”, an IV, nr. 18, 1 mai 1957), iar despre culegerea de *Ghicitori și Proverbe* realizată de Iuliu A. Zanne se vorbește într-un articol polemic („Gazeta literară”, an IV, nr. 39, 26 septembrie 1957).

Prin toate aceste pagini închinare scriitorilor enumerați, Ștefan Bănuțescu face, de fapt, elogiul muncii artistice, a îndelungului travaliu depus în slujba Operei.

Schițele, povestirile și poeziile sunt eterogene ca tematică și ca valoare, dar sunt un bun prilej pentru autor de a-și exersa spiritul ironic și predilecția pentru anumite tipologii de personaje, elemente ce se vor regăsi în scrierile ficționale de mai târziu.

Cu două excepții (*Spre Deltă*, „Gazeta literară”, an V, nr. 48, 27 noiembrie 1958; *Îmbrăcămintea și grădinile*, „Gazeta literară”, an VII, nr. 36, 1 septembrie 1960), reportajele publicate în perioada realismului socialist vor alcătui cartea *Drum în câmpie* (1960) – debutul editorial al autorului, repudiat ulterior de acesta, atitudine complet justificată, întrucât volumul este inferior din punct de vedere valoric scrierilor ficționale cuprinse în opurile de mai târziu.

Până la apariția memorabilelor proze din *Iarna bărbaților*, autorul rămâne fidel publicisticii, însă o schimbare a viziunii și a registrului stilistic este mai mult decât evidentă în reportajele apărute între anii 1960-1965. Rare vor mai fi paginile în care se glorifică realizările socialismului, demersul scriitoricesc unificând două direcții: „poematizarea” realității (în scrieri ce se remarcă prin accentuarea lirismului și bogăția metaforelor) și „depoleirea” realului. Am evidențiat, în acest sens, două texte:

- *Ostrovul strugurilor* („Luceafărul”, an. V, nr. 19, 1 octombrie 1962), un așa-zis reportaj despre campania de recoltare a strugurilor, alcătuit din versete și similar din punct de vedere stilistic *Cântării Cântărilor*, constituind, în realitate, o declarație de iubire deghizată într-o scriere publicistică;

- *La marginea câmpiei* („Gazeta literară”, an X, nr. 49, 5 decembrie 1963) un text despre tristețea apăsătoare a locurilor unde nu se întâmplă nimic, conținând pagini care vor fi reluate în nuvela *Masa cu oglinzi*.

În totalitatea lor, aceste scrieri de început pot fi calificate drept exerciții de supraviețuire sau pot fi privite ca simple „ciorne” ale capodoperelor de mai târziu.

Un volum scris în colaborare cu Ilie Purcaru, *Colocvii. Artistul și Epoca* (1964), cuprinde două capitole (*Haimanele – Ploiești – Mizil – București și Colocviu în satul lui Ion*) aparținându-i lui Ștefan Bănuțescu, care colaborează la textul *În loc de interviu cu Lucian Blaga, despre artă și izvoarele artei* și la interviurile cu *G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu*. Din întreg conținutul cărții, importante pentru evoluția ulterioară a lui Ștefan Bănuțescu rămân cele două eseuri: *Haimanele – Ploiești – Mizil – București și Colocviu în satul lui Ion*. Obsedat de perfecțiunea propriei opere, va relua munca asupra textului acestora, incluzându-le mai târziu în volumul de eseuri *Scrisori provinciale*.

După 1964, odată cu relativa normalizare a climatului politic și cultural, Ștefan Bănuțescu publică nuvelele din *Iarna bărbaților* (1965) și, în 1968, poemele din ciclul *Cântece de câmpie*. Textele nuvelistice amintite concretizează tendința de transfigurare a realului specifică prozatorilor șaizeciști. Scrierile bănuțesciene se încadrează în peisajul prozastic al anilor respectivi prin elementele fantastice, prin simbolurile și prin miturile pe care le promovează într-o formulă epică novatoare. Totodată, recuperarea unei lumi arhaice ignorate în anii anteriori, redescoperirea unor tipologii, a unor tradiții și a unei umanități păstrătoare a obiceiurilor precreștine constituie o altă dovadă a apartenenței autorului la generația literară amintită.

Dintr-un publicist talentat, dar obscur, cu o biografie ce nu s-a ridicat până atunci (și nici nu avea să se ridice) la nivelul propriei sale opere de ficțiune, Ștefan Bănuțescu devine, odată cu publicarea volumului de nuvele, un scriitor vizibil, cu un succes fulminant în țară, cunoscut și apreciat în diaspora. Notorietatea astfel câștigată se datora, în primul rând, faptului că aceste scrieri refac o legătură întreruptă cu linia creațiilor românești interbelice similare, dintre care cele mai apropiate ca factură le sunt nuvelele lui Mircea Eliade. În epocă apar și alte cărți înrudite prin tematică și viziune cu nuvelele bănuțesciene (*Povestirile* lui V. Voiculescu în 1966 și nuvelele lui Mircea Eliade în

1969), resuscitând astfel interesul pentru o literatură interzisă în deceniul precedent. Racordul la literatura epocii era păstrat prin abordarea unor teme precum cea a războiului, pe care autorul o dezvoltă însă într-o manieră profund personală, valorificând-o pentru a evidenția dezechilibrele pe care le provoacă în interiorul comunităților. Efectele devastatoare ale conflagrației sunt asociate cu cele ale cataclismelor naturale (inundațiile sau seceta) relevându-se tragismul unei lumi pe cale să se dezintegreze.

Maturitatea artistică a scriitorului va fi consfințită în anii naționalismului comunist (după 1971). Încercării de redogmatizare a literaturii, autorul îi va opune două creații notabile: *Scrisori provinciale* (în 1976), iar în 1977 *Cartea de la Metopolis*, partea întâi a unei tetralogii nefinalizate.

Fragmente din *Cartea Dicomesiei*, apar în anii '90, într-un volum ce cuprinde o reeditare a nuvelor din *Iarna bărbaților*. După moartea scriitorului, văd lumina tiparului scrierile memorialistice din *Elegii la sfârșit de secol* (1999) și două fragmente din romanul *Marile cariere*, publicate în „România literară” (nr. 48, 5 – 11 decembrie 2001, p.12-13 și în nr. 51 – 52, 26 decembrie 2001 – 8 ianuarie 2002, p. 28-30): *Ultimul tren* și *În căutarea lui Naso*. Acestea datează din perioada anilor 1988-1990 și se pare că fac parte dintr-un proiect ce are ca punct de pornire elemente autobiografice. Ștefan Bănulescu țintește spre abordarea unui tip diferit de roman, scris în stil „realist”, ca replică la creațiile anterioare.

La un deceniu de la moartea lui Ștefan Bănulescu, în paginile „Vieții Românești” (nr. 5/ 2008) apare un text inedit al prozatorului – nuvela *Condrat*.

Am punctat, pe parcursul capitolului, constantele înregistrate în receptarea critică a acestor creații și posibilele unghiuri de interpretare a textelor bănulescience, pentru ca, în final, să inventariem câteva din coordonatele operei lui Ștefan Bănulescu: unitatea tematică și de atmosferă conjugată cu o anumită tendință unificatoare identificabilă inclusiv în procesul creării operelor; alegerea subiectelor exclusiv din spațiul câmpiei; viziunea artistică ce împrumută (în câteva nuvele mai cu seamă) elemente ale realismului mitic; tehnica narativă originală, concretizată în discontinuitatea materiei epice, suprapunerea, alăturarea și multiplicarea perspectivelor narative (având ca efect crearea permanentului joc dintre text și subtext, dintre real și ireal); abordarea consecventă – în nuvele și în roman – a unui anumit tip de fantastic; spiritul ironic și parodic.

Toate aceste constante se subordonează caracterului unitar al operei lui Ștefan Bănulescu.

Noutatea pe care o aduce acest prim capitol al lucrării constă, credem, în prezentarea unei imagini panoramice a operei, reconstituită după parcurgerea de la începuturile lui a itinerarului literar bănulescian. Acest fapt ne-a permis să identificăm elementele care probează continuitatea între segmentul operei alcătuit din textele publicistice (aproape uitate, după apariția nuvelor) și cel compus din scrierile ficționale.

Remarcăm, mai întâi, predilecția pentru un anumit areal geografic care face obiectul demersului jurnalistic din reportaje: spațiul sudic, circumscriind deșertul campestru și bălțile Deltei. Acesta va rămâne același în nuvele, în poeme, în eseuri și în roman, autorul atribuindu-i, în plus, aura mitică. Apoi, în unele reportaje, viziunea asupra peisajului descris anunță perspectiva auctorială din nuvele.

De pildă, în *Sat în Deltă* sau în *Aleea din nisipurile zburătoare* câmpia e un spațiu dominat de excese climatice, iar numeroasele localități circumscrise acestui perimetru poartă amprenta izolării și a disoluției (la fel ca *orașul din Masa cu oglinzi*). Bechetul, zugrăvit în cel de-al doilea reportaj amintit, seamănă mai degrabă cu un sat rupt de lume, încremenit într-un primitivism insalubru, decât cu o așezare urbană civilizată. În portul orașului ancorează nave prefăcute în tarabe infecte, locuite de negustori dubioși ale căror acțiuni ilicite sunt ignorate de autorități.

Apoi, figurile obscure care rețin atenția reporterului se transformă în personajele nuvelor de mai târziu. Individul insignifiant, ratatul, insul angrenat într-un șir de experiențe gratuite și repetabile populează reportajele și schițele autorului sub chipul *geologului*, al *nuvelistului*, al *criticului literar*, al *contabilului*, al *colecționarului*, al *casierului* sau al *dispecerului*. Acești indivizi nu au nume și sunt prinși în cercul propriului univers, real sau imaginat, aidoma „confraților” lor din nuvele sau din eseuri. Destinele eșuate, raportul omului cu natura potrivnică, târgul încremenit într-o istorie atemporală sunt aspecte valorificate în reportaje și transformate în teme ale viitoarelor nuvele.

Imagini simbolice trec din publicistică în ficțiune. Exemplul cel mai evident este cel al dropiei – un simbol plurivalent prezent într-un reportaj din 1963, într-un poem

publicat în 1965 (inclus, mai apoi, în volumul *Cântece de câmpie* din 1968) și în nuvela cu titlu omonim.

Totodată, unele întâmplări impresionante inserate în reportaje devin nucleeele epice ale unor texte ficționale. „Sâmburele” nuvelei *Mistreții erau blânzi* și pretextul narativ al nuvelei *Condrat* este preluat din reportajul *Sat în Deltă*. În prima parte a *Reportajului la provă (Lebăda neagră și un constructor care n-a văzut marea)* se vorbește despre un analfabet care, pe timp de iarnă, fuge pe gheața Dunării, spre mare, urmărit de jandarmi, drumul lui anticipându-l pe cel al personajelor din *Vară și viscol* etc.

În sfârșit, spiritul ironic și parodic este exersat în epigramele, fabulele și în poeziile bănulescienne datând din perioada 1955 – 1956.

Fantasticul prozei lui Ștefan Bănulescu face obiectul investigației întreprinse **în cel de-al doilea capitol** al tezei. În debutul acestuia am realizat o recapitulare a câtorva puncte de vedere ale teoreticienilor genului. Studiile lui Roger Caillois (*De la basm la povestirea științifico – fantastică*, studiu introductiv la *Antologia nuvelei fantastice*, Ed. Univers, București, 1970) și Tzvetan Todorov (*Introducere în literatura fantastică*, Ed. Univers, București, 1970), reprezintă texte „canonice”, căci oricare alte lucrări dedicate genului fac, în mod obligatoriu, trimitere la acestea. O poziție similară o are, la noi, lucrarea lui Sergiu Pavel Dan – *Proza fantastică românească* (Ed. Minerva, 1975), continuată și completată de *Fețele fantasticului: Delimitări, clasificări și analize* – apariție de dată relativ recentă (Ed. Paralela 45, 2005).

Celelalte texte teoretice – prezentate în ordinea cronologică a publicării lor (exceptând textul lui Matei Călinescu – *Prefață* la *Antologia nuvelei fantastice*, Ed. Univers, București, 1970, corelat cu unele idei enunțate de Tzvetan Todorov) – oferă abordări din perspective diferite ale aceleiași realități literare. Intră în această categorie studiile scrise de: Ion Biberi (*Literatura fantastică*, datând din 1942 și introdus ulterior în volumul *Eseuri*, Ed. Minerva, București, 1971 și *Fantasticul, atitudine mentală*, în vol. *Eseuri literare, filosofice și artistice*, Ed. Cartea Românească, București, 1982); Adrian Marino (*Fantasticul*, în *Dicționar de idei literare, vol. I*, Ed. Eminescu, București, 1973); Nicolae Manolescu (*Cap și pajură*, text scris în 1984 și retipărit în volumul *Andersen cel crud și alte teme*, Ed. Corint, București, 2006).

Abordări interesante în stabilirea specificului genului le aparțin lui Ion Vultur (*Narațiune și imaginar*, seria „*Momente și sinteze*”, Ed. Minerva, București, 1987) și Ilenei Ruxandra Popescu (*Proza fantastică românească. Structuri narative și conversaționale*, Colecția *Universitaria*, Seria *Filologie*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005) ce adoptă o perspectivă similară în stabilirea caracteristicilor unui text fantastic, cu accent pe stabilirea acestor trăsături la nivelul structurilor narative și conversaționale.

În identificarea elementelor fantastice existente în textele bănulescience am aplicat teoria lui Tzvetan Todorov, observațiile lui Adrian Marino vizând tehnica generării fantasticului și considerațiile lui Nicolae Manolescu (despre raportul dintre fantastic – straniu – miraculos), iar pentru a stabili în ce măsură *din punctul de vedere al construcției epice* textele bănulescience se subordonează genului fantastic, am adoptat observațiile lui Ion Vultur și ale Ilenei Ruxandra Popescu.

Recapitulăm considerațiile lui Ion Vultur legate de construcția narativă a textului fantastic, care presupune:

- „scandalul comprehensiv”, scurtcircuitarea înțeleșurilor în posesia cărora se află cititorul, prin inserarea în text a unor elemente/ evenimente situate dincolo de limitele posibilului natural;
- proiectarea evenimentelor pe un fond real, verosimil;
- transformarea personajului, aflat în imposibilitatea de a împiedica ceea ce i se întâmplă, într-o victimă;
- conturarea unei lumi ca spațiu labirintic cu părți și cu trasee cunoscute, cărora li se alătură forme insolite, surprinzătoare.

Capitolul mai cuprinde și o scurtă incursiune în istoria fantasticului literar românesc efectuată cu scopul încadrării operei lui Ștefan Bănulescu într-o anumită direcție de evoluție a fantasticului autohton. Potrivit unei prime evaluări (din 1975) a scrierilor bănulescience, aparținându-i lui Sergiu Pavel Dan, acestea ar constitui punctul ultim al dezvoltării miraculosului mitologiei autohtone, ai cărui reprezentanți sunt, în ordine cronologică: Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Mihail Sadoveanu, Pavel Dan.

Într-un mod asemănător procedeează mai târziu, în 1982, Al. George, în prefața antologiei de proză fantastică românească *Masca*, (vol. I, Editura Minerva, București, 1982), plasând scrierile bănulescience în descendența operelor ce valorifică fantasticul de

sorginte folclorică (*La hanul lui Mânjoală* de I. L. Caragiale, *Moara lui Călifâr* de Gala Galaction, *Aranca, știma lacurilor* de Cezar Petrescu, *Povestirile* lui Vasile Voiculescu, câteva din narațiunile lui Pavel Dan, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, nuvelele interbelice ale lui Mircea Eliade).

Comentariile privind caracterul fantastic al scrierilor bănulescien se caracterizează printr-o evidentă neomogenitate, situându-se, uneori, în extreme: afirmarea – fără ezitare – a caracterului fantastic al textelor și respingerea lui.

Scriitorul însuși manifestă o astfel de atitudine. În interviul din 1997 acordat lui Grigore Ilisei, neagă în mod categoric fantasticitatea scrierilor proprii, după ce, într-un dialog din 1990 cu Farcas Jenö afirma contrariul.

În ceea ce privește exegeza, un exemplu similar este cel al lui Sergiu Pavel Dan care, inițial, în 1975, încadrează nuvelele bănulescien în categoria celor ce valorifică miraculosul mitologiei autohtone, ca apoi, într-o lucrare de dată recentă (*Fețele fantasticului: Delimitări, clasificări și analize*, Colecția *Deschideri*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005) să își revizuiască radical opinia, excluzându-l pe Ștefan Bănulescu din categoria autorilor de proză fantastică. „Reputația” de scriitor fantastic a lui Ștefan Bănulescu este negată și de Georgeta Horodincă, și de Monica Spiridon, și de Nicolae Manolescu.

În rest, celelalte comentarii se axează pe încercarea de a stabili modalitățile de realizare a fantasticului în proza autorului. O perspectivă interesantă oferă inventarierea sumară a sintagmelor ce numesc fantasticului bănulescian: „*un fantastic impur* ce pigmentează zonele realului” (Marin Mincu), *un fantastic premeditat, elaborat, calculat*, realizat cu virtuozitatea unei tehnici speciale a misterului, prin discontinuitatea scrierilor ori prin prezența unor elemente cu valoare de simbol (Mircea Iorgulescu); *un fantastic difuz* (Alex Ștefănescu); un „*fantastic modern*”, „în care existența individuală este văzută, nu în devenirea ei socială, ci în legăturile, rupturile, complexitățile ei arhetipale, prelungite până în prezent” tratat cu mijloacele realismului (Eugen Simion).

Se pune întrebarea: Cât din caracterul fantastic al operei lui Ștefan Bănulescu reprezintă o valoare intrinsecă și cât este o valoare adăugată?

Întâmplările fantastice (care, conform teoriei lui Tzvetan Todorov provoacă ezitarea cititorului și imposibilitatea acestuia de a opta fie pentru o explicație realistă fie

pentru una total opusă a evenimentelor relatate) sunt puține în opera lui Ștefan Bănuțescu. Fantasticul bănuțescian rezultă, mai degrabă, din anularea frontierelor existente între realitate și irealitate, din juxtapunerea unor istorii care nu sunt „nici tranșant întâmplare, nici tranșant ficțiune”. Fantasticul de tip folcloric (identificabil în *Mistreții erau blânzi*, *Dropia*, *Vară și viscol*) coexistă cu fantasticul *elaborat*¹, rezultând dintr-o anumită tehnică de generare și de menținere a echivocului.

Fantasticul elaborat al scrierilor bănuțesciene (caracterizat prin suprapunerea perspectivelor narative vizând aceeași realitate textuală sau prin permanenta juxtapunere a unor secvențe care situează, alternativ, acțiunea când în real, când în ireal) este superior ca pondere fantasticului de tip folcloric ce presupune valorificarea resurselor imaginarului folcloric autohton (și imaginarea altor experiențe similare celor populare) sau predilecția pentru atemporalitate și arhaitate. Mai mult, impresia de fantastic din scrierile bănuțesciene depășește, ca pondere, fantasticului propriu-zis al acestora.

Caracterul fantastic al operei bănuțesciene este, fără îndoială, și o valoare intrinsecă a acesteia, dar este – într-o măsură covârșitoare – și o valoare adăugată. Apariția nuvelor din *Iarna bărbaților* într-un peisaj literar arid, marcat de exigențele realismului socialist, a dus la o supraevaluare de către critica literară a dimensiunii fantastice a scrierilor și la o supraacceptare de către cititori, a acestei „distorsiuni” în receptare. Tendința s-a păstrat și s-a perpetuat apoi în calificarea drept fantastice a celorlalte scrieri bănuțesciene. Există însă o continuitate la nivelul întregii opere în folosirea mijloacelor care generează impresia de fantastic. Ele sunt cele amintite deja (specifice fantasticului de tip folcloric și fantasticului elaborat), atâta doar că sunt folosite pe spații relativ restrânse în nuvele sau în roman.

Concluziile enunțate în urma analizei tuturor nuvelor, a unor fragmente din *Cartea de la Metopolis*, din *Cartea Dicomesiei* și din *Marile cariere*, a unor eseuri și a câtorva bucăți memorialistice, ne îndreptățesc să afirmăm existența unui fantastic *moderat* în scrierile lui Ștefan Bănuțescu.

Evidentă este, în nuvele, pluralitatea modalităților fantasticului. O clasificare a acestora realizată de Paul Georgescu rezistă și din punctul de vedere al modului în care

---

¹ Denumirea adoptată ne-a fost sugerată de observațiile lui Mircea Iorgulescu, din *Rondul de noapte*, Editura Cartea Românească, București, 1974, p. 140.

scriitorului valorifică resursele genului fantastic. Textele se împart în două categorii. În prima (alcătuită din *Mistreții erau blânzi*, *Dropia*, *Vară și viscol*) modernitatea îmbracă haina unei atmosfere mitice.

În aceste creații fantasticul elaborat rezultă din plasarea întâmplărilor narate într-un cadru real, verosimil, transformat fie în scena unor fenomene apocaliptice (inundațiile în *Mistreții erau blânzi* sau seceta în *Dropia*), fie într-un cadru în care irump întâmplări inexplicabile. Universul în care se mișcă personajele capătă configurația unui labirint, iar eroii devin prizonierii unor evenimente pe care nu le poate controla. Autorul mai recurge apoi la suprapunerea multiplelor puncte de vedere despre aceeași „realitate” textuală (spațială sau actanțială), având drept consecință generarea ezitării și menținerea ambiguității. În fine, minima implicare a naratorului, care lasă textul și personajele să evolueze (aparent) în voia lor, dublată de refuzul acestuia de a se fixa (pe anumite secvențe) fie în real, fie în ireal creează imaginea unei lumi în care totul e posibil.

În cele trei nuvele citate, prezentarea unor practici ancestrale cu substrat păgân, aparținând unei lumi vechi generează fantasticul de sorginte folclorică.

Cealaltă grupă de texte, complet diferită, cuprinde *Masa cu oglinzi*, *Satul de lut*, *Gaudeamus* – creații în care elementele fabuloase sunt eliminate, iar realul este „reconstruit la proporțiile naturale”. Se încadrează în această categorie *Vieți provizorii* și *Casa cu ecouri târzii*, absente din prima ediție a cărții (la care se raportează Paul Georgescu, în realizarea clasificării amintite). Impresia de fantastic se insinuează însă și în aceste scrieri în care realul este recompus la dimensiunile lui firești.

„Insule” de proză fantastică sunt de găsit în romanul *Cartea de la Metopolis* (în capitolul *Nefericirea regilor*), în fragmentele ce compun *Cartea Dicomiesiei* (mai ales în *Oglinda de oțel* ori în *Vremea lui Benjamin*), în bucățile memorialistice reunite în secțiunea *Din „Memoriile unui om tânăr”* ori în eseurile *Un viscol de altădată* și *Un alt colonel Chabert*.

Capitolul al treilea se deschide, la rându-i, cu un scurt preambul teoretic constând în inventarierea câtorva accepțiuni ale mitului, preluate din studii de antropologie. Recurgând la o „detectare” a miturilor camuflate în opera lui Ștefan Bănuțescu, am constatat că numărul acestora este extrem de redus. Avem de-a face cu reminiscențe ale mitului Potopului (În *Mistreții erau blânzi*), cu un mit al Logosului

(ilustrând puterea întemeietoare a cuvântului în întemeierea locurilor și în făurirea destinelor unor personaje) sau cu întrezăriri ale mitului mării treceri (în câteva poeme). Originalitatea autorului rezidă în felul în care creează o atmosferă mitică, impunând o mitologie personală.

Am citat pe parcursul lucrării opiniile lui Mircea Eliade privind relația literaturii cu mitul. Savantul evidențiază faptul că nu numai prin preluarea poveștilor sacre se realizează prelungirea mitului în literatură. Esențială rămâne capacitatea acesteia din urmă de a-și impune propriul univers – o lume paralelă cotidianului – așa cum izbutesc să o facă miturile. „Regatul” bănulescian este un astfel de topos bine încheiat. El are o istorie despre începuturile lui, despre gloria și despre sfârșitul lui, semănând cu poveștile despre nașterea, apogeul sau extincția marilor imperii. Este locuit de oameni obișnuiți antrenați în experiențe neobișnuite, de locuitori ai divinității ori de eroi mitici, iar poveștile despre destinul fiecăruia în parte amintesc de cele consacrate personajelor emblematice din mitologiile lumii.

La Ștefan Bănulescu, transfigurarea mitică a realității se realizează:

- prin crearea unui spațiu mitic;
- prin imaginarea unor întâmplări excepționale desfășurate în acest perimetru;
- prin inventarea unor personaje cu biografii ieșite din comun.

Crearea toposului mitic bănulescian se realizează prin ceea ce noi am numit o reactualizare a mitului Logosului, întrucât existența locurilor (și a personajelor) este condiționată de atribuirea unui nume (sau a unei porecle). Teritoriul reprezintă varianta ficționalizată a universului de baștină al scriitorului, opțiune auctorială ce întărește observația lui Romulus Vulcănescu care, evaluând legătura dintre mitologie și artă, apreciază drept firească tendința creatorilor de a „fabula” în limitele unei mitologii etnice și a unei mitologii personale.

Caracteristicile pe care Romulus Vulcănescu le atribuie unui spațiu mitic – citate pe parcursul lucrării – (teritoriu arhetipal „cosmicizat pe Terra”, creat prin activitatea unor fapte considerate sacre, consacrat prin „teofanii parțiale, mitizări, ritualizări și ceremonii” ori prin existența – aici – a unor semne caracteristice, a unor evenimente considerate mitice) se regăsesc, într-o variantă simplificată, în scrierile bănulesciane. Pornind de la aceste considerații, am conchis că geografia bănulesciană circumscrie spații

mitice prin excelență (Dicomesia) și false spații mitice: tărâmurii „de basm” (Insula Măcelarilor și Cetatea de Lână) ori așezări în jurul cărora se construiesc pseudomitologii (Metopolisul și Mavrocordatul). *Cântecele de câmpie* concentrează, ca într-un parfum tare, toate esențele care fac din teritoriul campestru unul „pulverizat de vraja” mitului. Rarefiate, acestea sunt răspândite atât în nuvele, cât și în roman.

Un număr considerabil de întâmplări excepționale desfășurate în acest perimetru sunt împrumutate din imaginarul popular autohton. Este vorba de riturile, de practicile magice ori de ceremonialurile integrate în scenariul feluritelor obiceiuri de peste an (recuperarea crucii aruncate în apele înghețate ale Dunării, de Bobotează, alergările de cai din lunca Dunării, răpirea fetelor de măritat, așezarea orzului pe vatră în noaptea Anului Nou, Caloianul și Paparudele – rituri meteorologice specifice spațiului bărgănean etc.). Literaturizarea acestora, dar, mai ales, inventarea altora similare celor preluate din folclorul românesc reprezintă o particularitate a creațiilor bănulescien. Mai mult, numeroase experiențe umane (nașterea destinelor, trecerea de la copilărie și adolescență la vârsta maturității, inițierile personajelor sau ceremoniile funerare) sunt imaginate ca reactualizări ale unor rituri de trecere.

Locuitorii divinității și eroii mitici reprezintă două categorii de personaje cu biografii ieșite din comun.

În prima categorie se încadrează artiștii ratați din nuvele: doi-trei lăutari, un compozitor de lieduri autodidact, un caporal păpușar, un student la Școala de belle-arte, sculptori, povestitori etc. În roman, locuitorii divinității sunt: Milionarul – întruchipând cea mai demnă ipostază a Creatorului, Polider sau Constantin Pierdutul. Aceștia intervin asupra lumii în care trăiesc și întreprind acțiuni complementare, fiind înzestrați cu atribute divine: ubicuitatea (Milionarul), omnisciența (Polider), omnipotența (Constantin Pierdutul). Înfățișați în ipostaze solemne sau caricaturale, câțiva din acești eroi au destine de personaje mitice.

Un personaj unicat (impresionând prin acuitate intelectuală, prestigiu profesional și social), un erou mitic cultural este Filip Lăscăreanu Umilitul, a cărui biografie iese din tiparul după care Ștefan Bănulescu a croit evoluția celorlalte personaje mitice. Constantin Pierdutul I-ul (eroul civilizator, un Robinson bănulescian), Iapa-Roșie și Polider au destine similare ce repetă un șablon cuprinzând: o naștere învăluită în mister, abandonul

familial, parcurgerea unor experiențe inițiatice, participarea la unele confruntări morale, înfăptuirea unor acte creatoare care au ecou în comunitatea din care fac parte. În schimb, Andrei Mortu – personaj cu însușiri fabuloase, cu o viață intrată în legendă – este un fals erou mitic, soarta lui reprezentând doar un simulacru al unui destin de excepție. Cei patru eroi au însă în comun eșecul existențial, ratarea fiecăruia în parte anticipând prăbușirea definitivă a lumii în care trăiesc.

În finalul capitolului sunt analizate scrieri aparținându-le lui Al. Odobescu, Mihail Sadoveanu, Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu pentru a clarifica în ce măsură dropia – o creatură emblematică a imaginarului bănulescian – reprezintă un mit sau un simbol literar în creațiile scriitorilor enumerați. Considerăm că doar în romanul lui Fănuș Neagu – *Asfințit de Europă, răsărit de Asie* – tinde să se contureze un mit al dropiei, a cărui structură va deveni – credem – coerentă, după finalizarea romanului.

Raportul prozelor fantastice bănulesciene cu scrierile de gen aparținându-le lui V. Voiculescu și Mircea Eliade este analizat în **ultimul capitol** al lucrării.

Construit pe două secțiuni (*V. Voiculescu și Ștefan Bănulescu*, respectiv *Mircea Eliade și Ștefan Bănulescu*), capitolul urmărește stabilirea omologiilor sesizabile la nivelul temelor abordate de către cei trei autori, la nivelul structurilor narative, în planul tipologiilor personajelor sau în cel al simbolurilor.

Omologii tematice se pot stabili între *Lostrița* lui Vasile Voiculescu și *Dropia* bănulesciană, narațiuni despre dorința de împlinire erotică și demonstrații despre felul în care ficțiunea se substituie realității. Între creațiile celor doi scriitori există câteva omologii în planul simbolurilor. *Lostrița* și *dropia* sunt simboluri ale unui ideal erotic, ale aspirației spre desăvârșire prin dragoste, iar *lipitoarea* și *dropia* sunt creaturi fabuloase care nu se arată decât aleșilor, sunt embleme ale unui spațiu legendar (montan sau campestru).

Omologii în planul structurilor narative s-au stabilit între *Viscolul* și *Iubire magică* de V. Voiculescu și *Mistreții erau blânzi* și *Dropia* de Ștefan Bănulescu. Revenim, într-o variantă mult simplificată, asupra analizei comparative din acest punct de vedere a două texte aparținându-le autorilor: *Viscolul* de V. Voiculescu și *Mistreții erau blânzi* de Ștefan Bănulescu.

Viscolul – narațiune heterodiegetică – relatează o întâmplare plasată într-un spațiu geografic identic cu cel din scrierile lui Ștefan Bănuțescu (câmpia sudică). În secvența orientării, la fel ca în *Mistreții erau blânzi*, în textul voiculescian se consemnează apariția unui fenomen meteorologic aberant: întoarcerea crivățului și instalarea unui ger cumplit în februarie, la sfârșitul unei ierni ușoare. Apele Dunării îngheață, având drept consecință neașteptată instaurarea unui dezechilibru comunitar (întețirea acțiunilor de contrabandă la granița României cu Bulgaria), așa cum în nuvela bănuțesciană revărsările de ape provocau tulburări în comunitatea sătească. Singura soluție de rezolvare a acestei stări de lucruri – întărirea pazei la frontieră – urmează să fie dusă la îndeplinire de o trupă de soldați din care făceau parte sergentul Costache Negrea, caporalul Ilie Țintoi și sublocotenentul Viorel Petre.

Pregătirea instalării „scandalului comprehensiv” – propriu textului fantastic – este similară cu cea utilizată de Ștefan Bănuțescu în nuvela citată și se realizează prin:

- descrierea ravagiilor provocate de viscol (și ale celor iscate de inundații) în registrul excesivului;
- păstrarea constantă a acestei perspective, în toate secvențele complicate ale textului, efectele viscolului și ale inundațiilor – asupra cărora autorii revin obsesiv – creând impresia de sfârșit de lume;
- amânarea dezvoltării identității personajelor, prezentate, mai întâi, ca simple „voci” rătăcitoare pe câmpia acoperită de zăpadă sau în imensitatea acvatică din nuvela lui Ștefan Bănuțescu;
- menținerea impresiei că personajelor le este imposibil să comunice (sugestie prezentă pe secvențe mai restrânse în povestirea lui V. Voiculescu, comparativ cu nuvela bănuțesciană);
- transformarea eroilor în prizonieri ai unui spațiu labirintic.

Generarea și menținerea ezitării se realizează în cazul lui V. Voiculescu într-o manieră proprie fantasticului tradițional. Acolo unde Ștefan Bănuțescu propunea o aglomerare a punctelor de vedere vizând aceeași realitate epică, V. Voiculescu adoptă permanenta pendulare între explicarea logică și cea supranaturală a evenimentelor narate. Înaintând prin viscol spre locul de refugiu, doi militari – Costache Negrea și Ilie Țintoi – sunt răpuși de frigul excesiv. Îndemnați, la începutul călătoriei lor, de sublocotenentul

Viorel Petre să aibă grijă de soldați în orice condiții și cu orice preț, aceștia se vor întoarce, la un moment dat, din morți, ca să își îndeplinească misiunea.

Sublocotenentul Viorel Petre este cel delegat de către autor să evalueze evenimentele inexplicabile, lui aparținându-i perspectiva realistă asupra întâmplărilor. Punctului de vedere realist al personajului i se opun în permanență intervențiile naratorului, generatoare de echivoc, pentru ca raportul să se schimbe, în partea finală a textului, în care ambiguitatea referitoare la natura întâmplării relatate se menține intactă. Rămâne un mister nedezlegat dacă – dintr-un suprem simț al datoriei – cei doi soldați (Costache Negrea și Ilie Țintoi) s-au întors, într-adevăr, din morți pentru a-și ghida camarazii, dacă prezențele autoritare și salvatoare ale acestora n-au fost decât simple proiecții ale minții sublocotenentului Viorel Petre ori dacă încrederea în solidaritatea grupului a fost aceea care le-a insuflat soldaților puterea de a străbate pustiul devastat de viscol, *ca și cum* s-ar fi aflat sub protecția unei forțe mai presus de orice înțelegere omenească.

Cert este că, la fel ca Ștefan Bănulescu în *Mistreții erau blânzi*, V. Voiculescu propune – în *Viscolul* – o altă paradigmă a rezistenței și a comuniunii interumane în situații limită.

Similaritățile de tehnică narativă ce se pot stabili între prozele fantastice ale lui V. Voiculescu și Ștefan Bănulescu (neanalizate până acum în lucrările de specialitate) ni se par, altminteri, cele mai concludente și cele mai surprinzătoare.

În privința raportului dintre nuvelele fantastice ale lui Mircea Eliade (unele publicate în perioada interbelică, altele – în 1969) și prozele bănulescien, am pornit de la premisa că nu există o influență directă a scrierilor eliadești asupra celor aparținându-i lui Ștefan Bănulescu.

Putem vorbi, și în acest caz, de o serie de omologii. Ieșirea din timp (pe care o experimentează protagoniștii lui Mircea Eliade din *Noaptea la Serampore*, *La țigănci* sau *Douăsprezece mii de capete de vite*) e folosită drept „artificiu fantastic” în două proze eseistice bănulescien: *Un alt colonel Chabert* și *Un viscol de altădată*. Similarități se pot stabili și în ceea ce privește tipologiile personajelor. Omul insignifiant, devenit eroul unor experiențe ieșite din comun apare în nuvelele eliadești în ipostaza lui Iancu Gore sau a

profesorului Gavrilescu, confrăți ai celui alt colonel Chabert ori ai lui Ion Popescu din eseurile și nuvelele bănulescien.

Însă adevăratele corespondențe între creațiile prozatorilor se pot stabili în privința operațiilor prin care cei doi transfigurează, din perspectivă mitică, realul: crearea unui topos mitic, inventarea unor personaje cu biografii excepționale, apelul la magie și la mitologia autohtonă. Aidoma lui Ștefan Bănulescu, Mircea Eliade manifestă tendință de a fabula în interiorul unei mitologii personale, spațiul său de baștină – Bucureștiul – transformat într-un topos mitic. Aici se găsesc locuri de trecere pe tărâmul celălalt, pivnițe ce adăpostesc comori nebănuite și un univers subpământean paralel, locuit de Blajini (*Pe strada Mântuleasa*). Revelări ale sacrului – prin intermediul diferitelor experiențe mistice petrecute în incinta lor – au loc în casa boierească, neatinsă de trecerea timpului, a familiei Zerlendi, amplasată pe strada S, în centrul Bucureștiului de unde, în urma exersării practicilor yoga, doctorul Zerlendi dispare în Shambala (*Secretul doctorului Honigberger*); în adăpostul „pentru zece persoane” din strada Frumoasei nr. 74, în care Iancu Gore trăiește experiența reîntoarcerii în timp (*Douăsprezece mii de capete de vite*); în bordeiul pe jumătate păraginit din *La țigănci*; în „casa cu grădină, curte și verandă în care se desfășoară ritualul existenței zilnice a locotenentului de roșiori ajuns – prin cunoașterea Upanișadelor – la o detașare superioară față de lume (*Podul*) etc. Iar în apropierea orașului, în „Pădurea Paserea” sau în jurul mănăstirii Căldărușani, există o concentrare de energii ce permit comunicarea cu ființele din alte lumi, înfăptuirea unor acte magice ori a unor rituri inițiatice (*Pe strada Mântuleasa, Șarpele*).

Personaje cu însușiri ieșite din comun (amintind de câțiva din eroii lui Ștefan Bănulescu) populează acest teritoriu sacru: o fată uriașă, Oana – posedând o biografie, o forță fizică, o frumusețe și un nesaț erotic ieșite din comun – se înrudește cu Uriașii Jidovi, „ăi de l-au schingiuit pe domnul nostru Isus Christos”. Un tânăr, Lixandru, trimite spre cer, cu o forță neomenească, o săgeată ce nu se mai întoarce înapoi. Un altul, tătarul Abdul, posedă un obiect magic – o traistă de piele – cu care alungă muștele etc. (*Pe strada Mântuleasa*). În sfârșit, „ceața mitică” ce învăluie toposul eliadesc se întetește (la fel ca în scrierile bănulescien) în momentul în care realitatea (textuală) este invadată de rituri magice, de practici și de credințe folclorice: credința în puterea mătrăgunei și

ceremonia invocării ei, poveștile despre existența Blajinilor și a lumii lor, credința în existența strigoilor și practica uciderii lor, prin înfigerea unui țărnuș în inimă etc.

Transfigurare mitică a realului prin crearea unui topos legendar (spațiul montan și lumea bălților, la V. Voiculescu; câmpia bănulesciană; Bucureștiul lui Mircea Eliade) în care credințele populare, practicile și riturile păgâne sunt vii, iar personajele care îl populează au destine ieșite din comun constituie liantul cel mai puternic al prozelor lui V. Voiculescu, Ștefan Bănulescu și Mircea Eliade. Omologiile sesizabile la nivelul temelor abordate de către cei trei autori, la nivelul structurilor narrative, în planul tipologiilor personajelor sau în cel al simbolurilor secondează acest demers. Autorii valorifică resursele folclorice autohtone în scrieri care contrariază fie prin „anacronismul materiei și al viziunii”² (este cazul lui V. Voiculescu), fie prin caracterul lor compozit (obiceiurile ori credințele specific românești apărând în vecinătatea altora extrase din istoria culturii și a civilizației universale, la Mircea Eliade), fie printr-o modernitate formală (precum aceea a nuvelor bănulesciene). Dintre V. Voiculescu, Mircea Eliade și Ștefan Bănulescu primul aplică cel mai conștiincos „rețeta” fantasticului de inspirație folclorică. Ștefan Bănulescu *simulează* faptul că își scrie prozele apelând – cu cerbicie – la un asemenea tipar, sesizabil totuși în câteva secvențe narrative consistente incluse în trei dintre nuvelele sale – *Mistreții erau blânzi*, *Dropia*, *Vară și viscol* și, sporadic, în roman. Esențial rămâne, în cazul acestui autor, felul în care izbutește să creeze – în textele sale – impresia unui fantastic de sorginte folclorică să inventeze o mitologie personală sau o atmosferă mitică înrudite cu modelele lor populare.

---

² Nicolae Manolescu, *Povestirile lui V. Voiculescu*, „Luceafărul”, nr. 2 (454), anul XIV, 9 ianuarie 1971, p. 3.

Profil în posteritate

Afirmația tranșantă a lui Nicolae Manolescu din editorialul³ „României literare” scris, cu zece ani în urmă, la moartea lui Ștefan Bănuțescu („La moartea lui, astăzi, este un scriitor ca și uitat de marele public”) s-a transformat într-o certitudine.

La un deceniu de la dispariția lui Ștefan Bănuțescu, „marele public” își amintește *cel mult* de nuvelele din *Iarna bărbaților* și de romanul *Cartea de la Metopolis*, în timp ce *Cântecele de câmpie*, eseurile reunite sub titlul *Scrisori din provincia de Sud-Est sau o bătălie cu povestiri* și textele memorialistice din *Elegii la sfârșit de secol* rămân, în mare măsură, ignorate.

Opera scriitorului incită la *relectură* și la *reinterpretare*: lucrarea de față reprezintă o încercare de această factură și constituie rezultatul unei cercetări care nu și-a epuizat resursele. O extindere a concluziilor la care s-a ajuns în această etapă constituie un imperativ asumat.

La un deceniu de la dispariția lui Ștefan Bănuțescu, scriitorul merită reamintit ca un reper moral și axiologic.

Există în creațiile sale o imagine memorabilă, căreia i-am putea atribui rangul de metaforă a destinului bănuțescian – cea a bătrânului Soleiman Soleiman, din *Satul de lut*. Rătăcind pe câmpia amenințată de bombardamente, însoțit de o turmă de măgari, de Altân, cel mai bătrân dintre ei, orb, slab, păros și berc și de un mânz alb, e prizonierul unei himere cu nume straniu: „N-avea rude, nimic. N-avea decât amintirea unui nume de femeie: *Neriman*. Poate iubita lui, poate o soră care nu mai este. Cu numele de *Neriman* chema lucrurile care-i plăceau, dar cum astea nu prea erau și nu le avea, spunea mereu

---

³ Nicolae Manolescu, *Amintiri cu Ștefan Bănuțescu*, „România literară”, an XXXI, nr. 22/ 10 – 16 iunie 1998, p. 1. În debutul editorialului, criticul schițează un portret moral al lui Ștefan Bănuțescu, evidențiindu-i ca trăsătură definitorie „discreția maximă” („A murit așa cum a trăit: cu discreție maximă. Vorbea puțin despre el însuși, despre ce scria. Era în general un om tăcut. În popor, oameni ca el sunt considerați ascunși. O biografie secretă, o literatură plină de taine, o moarte nevăgată în seamă”) și recapitulează evoluția literară sincopată a prozatorului – de la debutul cu volumul de reportaje din 1960 (*Drum în câmpie*), până la apariția, în 1977, a primei părți din tetralogia nefinalizată *Cartea Milionarului*.

Neriman, ca o ultimă speranță. Chema tot ce i se părea bun cu numele unei iluzii...”
(*Opere I*, p. 64).

Soarta Ultimului Soleiman ilustrează modalități de supraviețuire a scriitorului, în fața terorii istoriei: prin autoiluzionare – prin izolarea în universul utopic al propriei opere – și prin puterea de a rămâne consecvent cu sine însuși.

I. Bibliografie generală

1. Bibliografia operei bănulescience:

Drum în câmpie, [Precuvântare de Eusebiu Camilar], ESPLA, București, 1960.

Colocvii. Artistul și epoca, Editura Tineretului, București, 1964.

Iarna bărbăților. Nuvele, Editura pentru Literatură, București, 1965.

Iarna bărbăților. Nuvele, Ediția a II – a, Editura pentru Literatură, București, 1966.

Cântece de câmpie, Editura pentru Literatură, București, 1968.

Iarna bărbăților, Ediția a III – a, revăzută și adăugită, Editura Cartea Românească, București, 1971.

Scrisori provinciale, Editura Albatros, București, 1976.

Cartea Milionarului. Cartea de la Metopolis, Editura Eminescu, București, 1977.

Iarna bărbăților, Ediție definitivă cu o *Addenda* cuprinzând *Cântece de câmpie*, Editura Cartea Românească, București, 1979.

Iarna bărbăților. Nuvele, Ediția a V – a, Editura Eminescu, București, 1985.

Iarna bărbăților. Nuvele. Prefață de Gabriel Dimisianu, Editura Minerva, București, Colecția BPT, 1991.

Scrisori din Provincia de Sud-Est sau O bătălie cu povestiri [I. *Loc pentru fiecare în Comedia Cuvintelor*; II. *Povestiri din Insulă*; III. *Scrisori din Muzeul Scrisorilor*], Editura Nemira, București, 1994.

Cartea de la Metopolis, ediția a II – a, Editura Albatros, București, 1996.

Un regat imaginar, [I. *Iarna bărbăților*; II. *Banchetul de la Castelul Alb*; III. *Un alt Colonel Chabert*; Cu o *Addenda* cuprinzând *Cântece de câmpie*], prefață de Georgeta Horodincă, Editura ALLFA, București, 1997.

Elegii la sfârșit de secol, [I. *Iernile secolului*; II. *Muzeul scrisorilor*], Editura ALLFA, București, 1999.

Cartea de la Metopolis, ediția a III – a, prefață de Dan Silviu Boerescu, Editura ALLFA, București, 1999.

Opere, vol. I – II, Ediție îngrijită de Oana Soare, Prefață de Eugen Simion, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Editura Univers Enciclopedic, 2005.

2. Alte volume consultate:

Blandiana, Ana, *Orașul topit și alte povestiri fantastice*, București, Editura Humanitas, 2004.

Eliade, Mircea, *La țiğănci și alte povestiri*, studiu introductiv de Sorin Alexandrescu, Editura pentru Literatură, București, 1969.

Idem, *În curte la Dionis*, cu un cuvânt înainte al autorului, ediție și postfață de Eugen Simion, Editura Cartea Românească, București, 1981.

Idem, *Încercarea labirintului*, Traducere și note de Doina Cornea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990.

Idem, *Oceanografie*, Editura Humanitas, București, 1991.

Idem, *Jurnal 1941 – 1969*, ediție îngrijită de Mircea Handoca, Editura Humanitas, București, 2004.

Neagu, Fănuș, *Asfințit de Europă, răsărit de Asie*, Editura Semne, București, 2004.

Neagu, Fănuș, *Jurnal cu fața ascunsă – Jurnalul romanului Asfințit de Europă, răsărit de Asie*, Editura Semne, București, 2004.

Odobescu, Al., *Opere*, volumul 2, ediție îngrijită, cu glosar, bibliografia scriitorului și studiu introductiv de T. Vianu, ESPLA, București, 1955.

Sadoveanu, Mihail, *Ostrovul lupilor*, ESPLA, volumul 16, București, 1959.

Voiculescu, V., *Povestiri*, vol. I – *Capul de zimbru*, vol. II – *Ultimul Berevoi*, ediție îngrijită de Victor Iova, prefață de Vladimir Streinu, Editura pentru Literatură, București, 1966.

Idem, *Proza*, Ediție îngrijită de Roxana Sorescu, Editura Nemira, București, 2006.

3. În periodice:

Neagu, Fănuș, *Dropia magică*, fragment din volumul al doilea al romanului *Asfințit de Europă, răsărit de Asie*, „Literatorul”, nr. 25-26 (109-110), mai 2008, p. 5.

II. Bibilografie critică selectivă⁴

1. Dicționare și volume colective:

Dupriez, Bernard, *Gradus – Les procédés littéraires (dictionnaire)*, Editions 10/ 18, Département d'Univers Poche, Paris, 1984.

Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare, vol. I*, Editura Eminescu, București, 1973.

*** V. Voiculescu interpretat de..., Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie critică selectivă de Rodica Pandelescu, Editura Eminescu, Colecția „Biblioteca critică”, București, 1981.

***Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, vol I, A-C, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.

****Dicționar analitic de opere literare românești*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Coordonare și revizie științifică Ion Pop, vol. I, A-D, vol. II, E-L, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000.

****Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2001.

****Dicționarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004.

2. Studii de critică literară – în volume:

Adam, Ioan, *Inelele lui Saturn*, Editura Albatros, București, 1998.

Alexandrescu, Sorin, *Identitate în ruptură*, Editura Univers, București, 2000.

Apetroaie, Ion, V. Voiculescu, *studiu monografic*, Editura Minerva, București, 1975.

Ardeleanu, Virgil, *Însemnări despre proză*, Editura pentru Literatură, București, 1966.

Idem, *Mențiuni*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978.

Balotă, Nicolae, *Universul prozei*, Editura Eminescu, București, 1976.

Berechet, Lăcrimioara, *Ficțiunea inițiatică la Mircea Eliade*, Editura Pontica, Constanța, 2003.

Biberi, Ion, *Eseuri*, Editura Minerva, București, 1971.

Idem, *Eseuri literare, filosofice și artistice*, Editura Cartea Românească, București, 1982.

Breban, Nicolae, *Stricte amintiri literare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

---

⁴ O listă bibliografică cuprinzând studiile consacrate operei bănulescienului publicate până în anul 2005 este întocmită de Oana Soare, în Ștefan Bănulescu, *Opere II*, p. 1194 – 1216.

- Caillois, Roger, *De la basm la povestirea științifico – fantastică*, studiu introductiv la *Antologia nuvelei fantastice*, Editura Univers, București, 1970.
- Călinescu, Matei, *Prefață la Antologia nuvelei fantastice*, Editura Univers, București, 1970.
- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999.
- Ciobanu, Nicolae, *Nuvela și povestirea contemporană*, Editura pentru Literatură, București, 1967.
- Ciopraga, Constantin, *Personalitatea literaturii române*, Junimea, Iași, 1973.
- Condurache, Val, *Fantezii critice*, Editura Junimea, Iași, 1983.
- Cristea, Valeriu, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, București, 1976.
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Al doilea suflu*, Editura Cartea Românească, București, 1989.
- Damian, S., *Aruncând mănusa*, Editura Du Style, București, 1999.
- Dan, Sergiu Pavel, *Proza fantastică românească*, Editura Minerva, București, 1975.
- Idem, *Fețele fantasticului: Delimitări, clasificări și analize*, Colecția Deschideri, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.
- Dimisianu, Gabriel, *Lumea criticului*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.
- Idem, *Nouă prozatori*, Editura Cartea Românească, București, 1977.
- Idem, *Prozatori de azi*, Editura Cartea Românească, București, 1970.
- Idem, *Schițe de critică*, Editura pentru Literatură, București, 1966.
- Idem, *Subiecte*, Editura Eminescu, București, 1987.
- Drăgan, Mihai, *Aproximații critice*, Editura Junimea, Iași, 1970.
- Filipaș-Zaharia, Elena, *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu*, București, Editura Minerva, 1980.
- George, Al., *Prefață la Masca*, antologie de proză fantastică românească, vol. I, Editura Minerva, București, 1982.
- Ghidirmic, Ovidiu, *Proza românească și vocația originalității*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1988.
- Glodeanu, Gheorghe, *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*, Editura Gutinul S. R. L., Baia Mare, 1993.
- Idem, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Editura Gutinul, Baia-Mare, 1998.

Idem, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006.

Gorcea, Petru Mihai, *Structură și mit în proza contemporană*, Editura Cartea Românească, București, 1982.

Holban, Ion, *Profiluri epice contemporane*, Editura Cartea Românească, București, 1987.

Horodincă, Georgeta, *Ștefan Bănuțescu sau ipotezele scrisului*, Editura Du Style, București, 2002.

Iorgulescu, Mircea, *Rondul de noapte*, Editura Cartea Românească, București, 1974.

Idem, *Critică și angajare*, Editura Eminescu, București, 1981.

Lotreanu, Ion, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Editura Minerva, București, 1980.

Lovinescu, Monica, *Unde scurte I*, Editura Humanitas, București, 1991.

Idem, *Unde scurte II*, Editura Humanitas, București, 1992.

Luca, Eugen, *Demers critic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973.

Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, vol. III, Editura Minerva, 1983.

Idem, *Literatura română postbelică, Lista lui Manolescu*, vol. II, Proza. Teatrul, Editura Aula, Brașov, 2001.

Idem, *Andersen cel crud și alte teme*, Editura Corint, București, 2006.

Idem, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.

Micu, Dumitru, *Istoria Literaturii Române de la creația populară la Postmodernism*, Editura Saeculum I. O., București, 2000.

Idem, *Literatura română în secolul al XX-lea*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.

Mincu, Marin, *Critice*, Editura pentru Literatură, București, 1969.

Muthu, Mircea, *Balkanismul literar românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Negoitescu, Ion, *Scriitori moderni*, Editura pentru Literatură, București, 1966.

Idem, *Scriitori contemporani*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.

Negrice, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundației PRO, București, 2003.

Idem, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2008.

Oprea, Al., *Mișcarea prozei*, Editura pentru Literatură, București, 1967.

Oprea, Nicolae, *Provinciile imaginare*, Editura Calende, Pitești, 1993.

Idem, *Timpul lecturii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

Idem, *Magical în proza lui V. Voiculescu*, Colecția Deschideri, Seria Comentarii critice, Editura Paralela 45, Ploiești, 2003.

Perian, Gheorghe, *Dezlegarea la cărți (Eseuri de critică literară)*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006.

Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971.

Petraș, Irina, *Literatura română contemporană. O panoramă*, Editura Ideea Europeană, București, 2008.

Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. II, Editura Fundația Luceafărul, București, 2001.

Popescu, Ileana Ruxandra, *Proza fantastică românească. Structuri narrative și conversaționale*, Colecția Universitaria, Seria Filologie, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.

Raicu, Lucian, *Structuri literare*, Editura Cartea Românească, București, 1973.

Idem, *Fragmente de timp*, Editura Cartea Românească, București, 1984.

Regman, Cornel, *Explorări în realitatea imediată*, Editura Eminescu, București, 1978.

Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol. III, Editura Minerva, București, 1987.

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. II, Editura Cartea Românească, București, 1976.

Idem, *Scriitori români de azi*, vol. I, ed. a II – a revăzută și completată, Editura Cartea Românească, București, 1978.

Idem, *Mircea Eliade. Un spirit al amplitudinii*, Editura Demiurg, 1995.

Simuț, Ion, *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito, Oradea, 1994.

Idem, *Revizuirii*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.

Idem, *Europenitatea romanului românesc contemporan*, Editura Universității din Oradea, 2008.

Sorescu, Marin, *Ușor cu pianul pe scări*, Editura Cartea Românească, București, 1985.

Spiridon, Monica, *Melancolia descendenței – O perspectivă fenomenologică asupra memoriei generice în literatură*, Editura Polirom, Iași, 2000.

Idem, *Ștefan Bănuțescu, monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Brașov, 2000.

Ștefănescu, Alex, *Preludiu*, Editura Cartea Românească, București, 1970.

Idem, *Dialog în bibliotecă*, Editura Eminescu, București, 1984.

Idem, *Prim-plan (35 de profiluri de scriitori români contemporani, dispuse în ordine cronologică)*, Editura Eminescu, București, 1987.

Idem, *Istoria literaturii române contemporane 1941 – 2000*, Editura Mașina de scris, București, 2005.

Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, Editura Cartea Românească, București, 1983.

Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1970.

Tomuș, Mircea, *Mișcarea literară*, Editura Eminescu, București, 1981.

Ungureanu, Cornel, *Proză și reflexivitate*, Editura Eminescu, București, 1977.

Idem, *Proza românească de azi I*, Editura Cartea Românească, București, 1985.

Idem, *Geografia literaturii române, azi, Vol. I, Muntenia*, Editura Paralela 45, 2003.

Vartic, Ion, *Modelul și oglinda*, Editura Cartea Românească, București, 1982.

Vlad, Ion, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, Editura Minerva, București, 1972.

Idem, *Lectura: Un eveniment al cunoașterii*, Editura Eminescu, București, 1977.

Idem, *Lectura romanului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.

Vultur, Ion, *Narațiune și imaginar*, seria Momente și sinteze, Editura Minerva, București, 1987.

Vultur, Smaranda, *Infinitul mărunț. De la configurația intertextuală la poetica operei*, Editura Cartea Românească, București, 1992.

****Romanul românesc în interviuri – o istorie autobiografică*; antologie, sinteze, bibliografie și indice de Aurel Sasu și Mariana Vartic, vol. I, partea a II – a, Editura Minerva, București 1985.

3. Referințe critice – în periodice:

Ailenei, Sergiu, *Între verosimil și fantastic. Despre proza lui Ștefan Bănuțescu*, „Convorbiri literare”, an CXXXII, nr. 6, iunie 1998, p. 3.

Alexandrescu, Bogdan, *Et in Arcadia ego*, „România literară”, an XXXI, nr. 30, 29 iulie – 4 august 1998, p. 15.

- Bârna, Nicolae, *Cerneală și nisip*, „Familia”, an. 35, nr. 9, septembrie 1999.
- Bențea, Mircea, *Nostalgia scrisorilor și virtuțile povestirii*, „Familia”, an. 31, nr. 4, aprilie 1995, p. 17 – 19.
- Buzea, Constanța, *Idei adiacente la „Dropia” de Ștefan Bănuțescu*, „Amfiteatru”, an III, nr. 25, ianuarie 1968, p. 426.
- Călinescu, Matei, *Ștefan Bănuțescu. Drum în câmpie*, „Viața Românească”, an. XIV, nr. 2, februarie, 1961, p. 139 – 142.
- Damian, S., *Opera lacomă*, „România literară” nr. 18, 5 mai 1999, p. 12.
- Deciu, Andreea, *Șipormă și Dupaia*, „România literară”, nr. 42, 2 – 8 noiembrie, 1994, 4 – 5.
- Dimisianu, G., *Supremația povestirii*, „România literară”, nr. 42, 2 – 8 noiembrie, 1994, p. 4.
- Idem, *In memoriam. Ștefan Bănuțescu*, „România literară”, nr. 21, 3 – 9 iunie 1998, p. 3.
- Idem, *Memorii neconvenționale*, „România literară”, nr. 51/52, 27 decembrie 2000 – 9 ianuarie 2001, p. 11.
- Florea, Mihai, *O reeditare necesară*, „România literară”, nr. 18, 7 mai 2003, p. 7.
- Ghidirmic, Ovidiu, *Proza lui Ștefan Bănuțescu*, „Familia”, an. VIII, nr. 7, iulie 1972, p. 19.
- Iorgulescu, Mircea, *Adevărul prin legende*, „România literară”, nr. 36, 6 septembrie 1979, p. 5.
- Manolescu, Nicolae, *Povestirile lui V. Voiculescu*, „Luceafărul”, nr. 2 (454), anul XIV, 9 ianuarie 1971, p. 3.
- Idem, *Romanul unui povestitor*, „Contemporanul”, nr. 33 (1606)/ 19 august 1977, p. 10.
- Idem, *Realismul mitic și artistic*, „România literară”, nr. 37, 12 septembrie, 1991, p. 9.
- Idem, *Mircea Eliade*, „România literară”, nr. 13, 6 aprilie 2007, p. 18.
- Pecican, Ovidiu, *Realism somnambulic*, „Familia”, an. 27, nr. 10, octombrie 1991, p. 4 – 5.
- Popescu, Bogdan, *Echilibristică*, „Caiete Critice”, nr. 6 – 8 (79 – 81), 1994, p. 65 – 68.
- Idem, *Un milionar alchimist*, „Caiete Critice”, nr. 9 – 11 (82 – 84), 1994, p. 123 – 126.
- Idem, *Cum să ajungi milionar (Note pentru o cronică subiectivă)*, „Caiete Critice”, nr. 7 – 12 (165 – 170), 2001, p. 95 – 98.

- Idem, *Ștefan Bănulescu – repere biografice (I)*, „Caiete Critice”, nr. 5, 2005, p. 12 – 17.
- Idem, *Ștefan Bănulescu – repere biografice (II)*, „Caiete Critice”, nr. 6, 2005, p. 9 – 13.
- Raicu, Lucian, *Realul imaginar*, „România literară”, nr. 16, 16 aprilie 1981, p. 4.
- Simuț, Ion, *Opera Milionarului în povestiri*, „România literară”, nr. 51-52/ 28 decembrie 2005 – 10 ianuarie 2006, p. 13.
- Idem, *Crepusculul bizantin*, „România literară”, nr. 1, 11 – 17 ianuarie 2006, p. 13.
- Stan, Constantin, *Real și iluzie în proza lui Ștefan Bănulescu*, „Luceafărul”, an. XVII, nr. 37, 14 septembrie, 1974, p. 3.
- Ștefănescu, Alex., *La o nouă lectură. Ștefan Bănulescu*, „România literară”, nr. 20, 23 mai 2001, p. 10 – 11.
- Idem, *La o nouă lectură. Ștefan Bănulescu*, „România literară”, nr. 37, 19 septembrie 2001, p. 12 – 13.
- Tașcu, Valentin, *Ștefan Bănulescu: Scrisori provinciale*, „Familia”, an 12 (112), nr. 11, noiembrie, 1976, p. 2.
- Idem, *Ștefan Bănulescu: Cartea de la Metopolis*, „Familia”, an 13 (113), nr. 12 (148), decembrie, 1977, p. 4 – 5.
- Tătaru, Ieronim, *Narațiunea mitizantă*, „Revista nouă”, anul II, nr. 11 – 12 (20 – 21), noiembrie – decembrie, 2005.
- Teodorescu, Cristian, *Germinarea speranței*, „România literară”, nr. 22, 10-16 iunie, 1998, p. 12.
- ****Cinci critici despre Ștefan Bănulescu: Iarna bărbaților* (Eugen Simion, Marin Bucur, Nicolae Manolescu, Dumitru Micu, S. Damian), „Gazeta literară”, an XII, nr. 19, mai, 1965, p. 7.
- ****Nuvelele lui Ștefan Bănulescu în Franța și Germania*, „România literară”, an XXIX, nr. 7, 21 – 27 februarie 1996, p. 8.

4. Studii de antropologie, folclor, mitologie:

- Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, Editura Humanitas, București, 2006.
- Bonte, Pierre; Izard Michel, coord., *Dicționar de etnologie și antropologie*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul I, A – D, Editura Artemis, București, 1993.

Clébert, J. P., *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*, Editura Artemis & Cavallioti, București, 1995.

Coman, Mihai, *Introducere în antropologia culturală. Mitul și ritul. Seria Collegium. Sociologie. Antropologie*, Editura Polirom, Iași, 2008.

Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers, București, 1977.

Eliade Mircea, *Sacrul și profanul*, Editura Humanitas, București, 2007.

Idem, *Aspecte ale mitului*, Colecția Eseuri, Editura Univers, București, 1978.

Eretescu, Constantin, *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, Editura Compania, București, 2004.

Evseev, Ivan, *Cuvânt – simbol – mit*, Editura Facla, Timișoara, 1983.

Idem, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1997.

Ghinoiu, Ion, *Panteonul românesc. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001.

Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

Marian, Simion Florea, *Mitologie românească*, Editura Paideia, București, 2000.

Morier, Henri, *Dictionnaire de la poétique et de la rhétorique*, PUF, Paris, 1961.

Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Colecția Excellens, Editura Univers, București 1999.

Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.

Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985.

4. e – Bibliografie:

Cristea-Enache, Daniel, *Concert de deschidere*, Editura LiterNet, 2004, <http://editura.liternet.ro/carte/96/Daniel-Cristea-Enache/Concert-de-deschidere.html>.

Simion, Eugen, *Ștefan Bănulescu (I)*, „Ziua”, nr. 3233, sâmbătă, 29 ianuarie, 2005, <http://www.ziua.ro/display.php?data=2005-01-29&id=168308>.

Idem, *Ștefan Bănulescu (II)*, „Ziua”, nr. 3234, luni, 31 ianuarie, 2005, <http://www.ziua.ro/display.php?data=2005-01-31&id=168404>.